

# Kinderen met het Syndroom van Gilles de la Tourette en het onderwijs



**Brochure samengesteld door Erik Buelens, klinisch- en ontwikkelingspsycholoog  
in samenwerking met de vzw Vlaamse vereniging Gilles de la Tourette**

*© vzw Vlaamse vereniging Gilles de la Tourette*

**Eerste druk – maart 1996**

**Tweede herziene druk – september 2001**

**Derde herziene druk – januari 2005**

**Vierde herziene druk – september 2008**

## Voorwoord

Tourette Syndroom, samen met de problematiek van obsessief-compulsief gedrag en/of ADHD, is een zeer complexe stoornis die het betrokken kind, leerkracht en ouders voor grote problemen kan stellen.

Voor een kind met het syndroom van Gilles de la Tourette maakt het veel uit of de leerkracht en de omgeving de Touretteverschijnselen kent en begrijpt.

Met deze brochure willen we u informeren over de aanpak van dergelijke kinderen, een aanpak die de ervaren leerkracht misschien reeds ten dele intuïtief toepast. Naast een geschikte werkwijze in de klas, is het ook erg belangrijk dat de leerkracht een nauw contact onderhoudt met de ouders en via hen met de behandelende arts. De ouders zijn meestal beter vertrouwd met de Tourettesymptomen en kunnen een waardevolle bron van informatie zijn.

Vele ouders vertellen dat zij en hun kind een 'goed jaar' hadden wanneer de leerkracht begreep wat Tourette inhield en een inventieve, flexibele houding aannam, en dat ze daarentegen een 'verschrikkelijk jaar' achter de rug hadden wanneer dit niet het geval was.

Het is best mogelijk dat de leerkracht een kind met het syndroom van Gilles de la Tourette in de klas heeft waarbij de diagnose nog niet is gesteld. Deze kinderen worden dan vaak als *lui, stout, dom, verwend of emotioneel gestoord* omschreven. Wie zich echter heeft geïnformeerd over het syndroom van Gilles de la Tourette, zal deze kinderen vrij gemakkelijk herkennen.

Sommige kinderen zullen medicatie moeten krijgen, maar voor anderen zijn de essentiële voorwaarden van educatieve maatregelen voldoende om met succes en zonder frustratie de zo belangrijke schooltijd te doorlopen.

*Vera Casier-Cassimon*

*Stichter van de vzw Vlaamse vereniging Gilles de la Tourette*

## Het verhaal van Dries

Dries is acht jaar oud.

Hij knippert steeds met de ogen, schudt met het hoofd en schraapt voortdurend zijn keel. Soms stottert hij een beetje. De kinderen van de klas pesten hem met zijn tics. Hij is vaak verstrooid en ook veel te impulsief. Zijn handschrift is ronduit slecht, zijn werk slordig.

Dries is intelligent maar presteert zeer wisselvallig. Hij werkt traag, want hij moet tijdens het lezen of schrijven steeds dwangmatig de klinkers tellen. Dit durft hij aan niemand vertellen. Op school krijgt hij steevast straf, maar het helpt niet.

Dries voelt zich onbegrepen en ongelukkig, maar vooral heel angstig omdat hij geen controle heeft over zijn lichaam en stem, zelfs niet over zijn gedachten. Hij voelt zich dom en gek. Hij probeert uit alle macht zijn tics tegen te houden of te verbergen maar dan kan hij niet meer opletten. Hij schaamt zich vreselijk.

Ook thuis is men steeds boos op hem. Hij zegt voortdurend: 'ik kan er niets aan doen', maar niemand gelooft hem. Door al deze frustraties kan het gebeuren dat Dries voor een geringe aanleiding een woedeaanval krijgt of hopeloos begint te wenen. Soms zegt hij dat hij dood wil zijn. Toch is hij in wezen een vrolijk, intelligent en lief kind. Maar Dries heeft Tourette Syndroom en niemand weet het.

Het spreekt voor zich dat Dries dringend hulp nodig heeft...

## Jongeren met Tourette vertellen

Jeroen, 15 j.:

"De tic die je het meeste haat zul je het meeste hebben. Hoe harder je tegen een tic vecht, hoe harder hij terugvecht!"

Sam, 9 j.:

"Het voelt alsof er een grote ballon in mijn maag zit. En de ballon wordt altijd maar groter en groter, het is net alsof, voor elke extra seconde dat ik de tic inhoud, er iemand de ballon nog wat meer oppompt, tot ik de tic moet loslaten."

Lies, 10 j.:

"Wanneer ik een tic te lang probeer in te houden, word ik misselijk en heb ik een gevoel alsof ik flauw ga vallen."

Steven, 16 j.:

"Ik heb een tic waarbij ik steeds even vlug naar achter moet kijken, eerst links naar achter en dan rechts naar achter. Als ik in de Fnac of zo Cd's sta te bekijken krijg ik steevast de winkeldetective of verkoper achter mij aan omdat ze door dat 'altijd moeten omkijken', denken dat ik iets wil stelen.

Dat is verschrikkelijk vervelend!"

## INHOUD

### 1. HET SYNDROOM VAN GILLES DE LA TOURETTE

1.1. Wat verstaat men onder het ‘Syndroom van Gilles de la Tourette’?.....	6
1.2. Welke zijn de belangrijkste symptomen?.....	6
1.3. Zijn er naast de tics nog andere symptomen?.....	8
1.4. Wat is de oorzaak van het Tourettesyndroom?.....	9
1.5. Wat is het nut van het verstrekken van informatie?.....	9
1.6. Bestaat er medicatie voor het syndroom van Gilles de la Tourette?.....	10
1.7. Bestaan er vormen van psychotherapie voor het Tourettesyndroom?.....	10
1.8. Hoe evolueert het syndroom van Gilles de la Tourette?.....	11

### 2. HET TOURETTESYNDROOM EN HET ONDERWIJS

2.1. Welke zijn de betrokken partijen?.....	11
2.1.1. <i>Het kind met TS</i> .....	11
2.1.2. <i>Klasgenootjes</i> .....	12
2.1.3. <i>De leerkracht</i> .....	12
2.2. Het Tourettesyndroom: hoe de onderwijssituatie organiseren?.....	13
2.2.1. <i>De klassituatie</i> .....	13
2.2.2. <i>Toetsen</i> .....	14
2.2.3. <i>Leerstof</i> .....	14
2.3. Gewoon onderwijs of Buitengewoon onderwijs: een beslissingsstrategie?.....	15

### 3. CONCRETE RICHTLIJNEN TEN AANZIEN VAN HET ONDERWIJS

3.1. Aanpassingen aan de klassituatie.....	17
3.1.1. <i>Emotioneel veilige omgeving</i> .....	17
3.1.2. <i>Individuele aanpassingen</i> .....	18
3.1.3. <i>Aandacht</i> .....	19
3.1.4. <i>Aanvatten van een taak</i> .....	19
3.1.5. <i>Het bezig zijn met en beëindigen van een taak</i> .....	20
3.1.6. <i>Zelfcontrole</i> .....	20
3.1.7. <i>Overactief gedrag</i> .....	20
3.1.8. <i>Agressief en opstandig gedrag</i> .....	21
3.2. Gebruik van computers.....	22
3.3. Tourette bespreekbaar maken in de klas.....	22
3.3.1. <i>Getuigenis 1</i> .....	22
3.3.2. <i>Getuigenis 2</i> .....	25

### 4. NUTTIGE INFORMATIE

4.1. De Tourettevereniging.....	26
4.2. Lidmaatschap.....	26
4.3. Website.....	26
4.4. Educatieve DVD.....	27
4.5. Kinderboek.....	28
4.6. Jongerenbrochure.....	28

---

**5. LITERATUUR..... 28**

**1. HET SYNDROOM VAN GILLES DE LA TOURETTE**